

2019.

Szociális munka a kollégiumban /Instant módszertan/

Vajda Zsolt

www.co-treme.hu

2019. 03. 05.

Tartalom

I.	Bevezetés – miért a kollégium?	3. Old.
II.	Az instant módszertanról	6. Old.
III.	A kollégiumokról néhány szóban	8. Old.
IV.	A korosztályról és az élethelyzetről...	11. Old.
V.	Instant módszertan	14. Old.
	1. A szociális munka célja a kollégiumban	15. Old.
	2. A szociális munka tartalma és módszerei a kollégiumban	18. Old.
	3. A célcsoport elérése	24. Old.
	4. A szociális munka időkeretei a kollégiumban	26. Old.
	5. A szociális munka helyszínei a kollégiumban	27. Old.
	6. A szociális munka szakmai partnerei a kollégium kapcsán	28. Old.
VI.	Egy iskolai szociális munkás válaszlevele	29. Old.
VII.	Zárszó	31. Old.
VIII.	Ajánlott irodalom	32. Old.

A felhasznált képek forrása:

www.pixabay.com

A jegyzet egységesen és egészében szabadon másolható, megosztható, nyomtatható a szerző nevének és elérhetőségének (Lásd fedőlap: www.co-treme.hu) feltüntetésével.

I. Bevezetés - Miért a kollégium?

Sorozatom első részében a szociális munka az óvodában címmel írtam az óvodai – iskolai szociális munka egy szeletéről. Indoklasként ezt tartottam fontosnak kiemelni:

„2018. szeptember 1. óta új szolgáltatás, az óvodai - iskolai szociális munka (Bocsánat, szociális segítség, de ha megengeditek, én a szociális munkát választom, mert reményeim szerint ez a tartalma, ezekkel a módszerekkel él és a szociális munka keretei között teszi, aki ezen a területen dolgozik.) Szóval az óvodai - iskolai szociális munka egy országos szolgáltatás, ami egyrészt kötelező feladat, másrészt még jelenleg is tartanak egyes uniós pályázatok keretén belül a pilot programok.”

Továbbá:

„Bizonyára lesz a pilot programoknak egy szakmai összegzése, különböző statisztikák, kimutatások és elemzésük, felmérések, kutatások, mind kvantitatív, mind kvalitatív eredményekkel. A jó gyakorlatok összegyűjtése is biztosan lázasan folyik, hogy nyilvánosságra hozásukkal szakmai - módszertani segítséget kapjanak a gyakorlatban, terepen dolgozó szakemberek.

A fentieket - ha majd elkészülnek - szeretném kiegészíteni itt és most a magam (szakmai?) véleményével. Terveim szerint összeállítok egy kezdeti, gyakorlatias, amolyan "instant módszertant".

Most, sorozatom második részében a kollégiumban végzett szociális munkáról írok. Az indoklás hasonlóan egyszerű, sőt, ha lehet, még tömörebb:

Meggyőződésem, hogy a legkevesebb figyelmet ez a terület kapja, mivel a fő tevékenységeket – már csak a legnagyobb számuk miatt is – az általános iskolák kapják. Őket követik az óvodák és a középiskolák és végül a kollégiumok.

Az előkészítő munkák során itt is felhívást tettem közzé több szakmai facebook csoportban és a szociális szakemberek levelezőlistáján. Íme:

<https://www.co-treme.hu/l/szocialis-munka-a-kollegiumban/>

Az általam legfontosabbnak tartott mondatokat belőle, ideidézem:

*„...arra kérek benneteket, legyetek szívesek válaszoljatok a letölthető mellékletben feltett kérdéseimre. **A kérdések kiegészíthetők bármivel, csak arra kérek mindenkit, ne arról írjon, hogyan, miért NEM tudja elvégezni a munkáját, mert arra nincs válaszom levélben.***

Arra azonban van, hogy szerintem mit, (tartalom) hogyan, (módszer) mikor, kivel, (célcsoportok és szakmai partnerek) és hol lehet végezni óvodai – iskolai szociális munka keretében.

Ez a felhívásom, most kizárólag az kollégiumról szól! Csak a kollégiumról! Az iskolai munka nagyobb és összetettebb szerintem, azt (még) nem vállalom be. 😊 Igaz, sok múlik azon, hogy ez a felhívás milyen eredménnyel jár. Továbbá, hogy a majd megírt „instant módszertan” milyen reagálásokat, véleményeket kap. Elindul – e általa valami eszmecsere?

Nos, eszmecsere nem indult el. A felhívásomra mindössze 1, azaz egy reagálás érkezett, amit ez úton is köszönök szépen. A VI. fejezetben olvashatjátok is!

A felhívásban 10 kérdésem volt, melyeket itt is megismétlek, mert véleményem szerint ezeket minden egyes óvodai – iskolai szociális munkás jó, ha felteszi magának:

- 1. Ki a célcsoportod, célcsoportjaid a kollégiumban? (Miért, kikért dolgozol?)**
- 2. Mennyi időt töltesz el a kollégiumban?**
- 3. Mennyi időt töltesz el a kollégiumban végzett szociális munkával kapcsolatban?**
- 4. Hol végzed a kollégiumi szociális munkát?**
- 5. Kikkel, milyen szakmai partnerekkel dolgozol? (Együttműködés)**
- 6. Mit csinálsz iskolai szociális munkásként a kollégiumban? Milyen szakmai tevékenységeket végzel?
(Egyszerűbben: Mi a tartalma a munkádnak?)**
- 7. Hogyan dolgozol? (Egyszerűbben: Milyen módszerekkel?)**
- 8. Szakmai álláspontod szerint milyen tevékenységekre lenne legnagyobb szükség a kollégiumban?**
- 9. Szakmai álláspontod szerint milyen szakmai tevékenységeket végeznél legszívesebben az kollégiumban?**
- 10. Egyéb kiegészítés, javaslat?**

Nos, bizonyára rendkívül leterheltek a kollégák 😊 és ezért a válasznélküliség. Ebben az instant módszertanban majd megpróbálom válaszokat adni a fenti témakörökön túl a leggyakrabban felmerülő kérdésekre.

Miért a kollégium?

Indoklás:

- Úgy érzékelem, akárcsak az óvodánál, hogy itt is nagy a tanácsstalanság
- Úgy gondolom ez a terület sokrétű, már csak az eltérő intézménytípusok miatt is. Gondoljatok például a klasszikus középiskolákra, ahol nagyjából 14 év fölött járnak a tanulók, de mellettük ott vannak például a 6 osztályos gimnáziumok, ahol már 12 év a korhatár. És még az olyan kollégiumokról nem is írtam, ahol több, eltérő iskola diákjai laknak.

- Ez az életkor (12 – 18 év és annak szakaszai) fokozottan érzékeny, és ha hozzáveszem, hogy gyakorlatilag szülők nélkül szocializálódnak a gyerekek kamaszkorukban akkor még inkább annak tartom.
- Szerintem kevesebb figyelmet kap ez a terület (kollégium)

Továbbá:

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy a középiskolás korosztálynál miért kell külön írni a kollégistákról. **Nos, valóban a kollégiumban folyó szociális munka számtalan egyezést mutat a középiskolában végzett szociális munkával, de számos specialitása is van.** Más időintervallumban fontos jelen lenni. Más a helyszín és az abból következő lehetőségek. Részben mások a szakmai partnerek és az együttműködés formái. Valamint a szülőkkel való kapcsolattartás is egészen más csatornákon folyik.

Rendkívül érzékeny a korosztály és az élethelyzetük. Otthonról már eljöttek, de még nem érkeztek meg sehová. A család, mint szocializációs színtér gyakorlatilag megszűnhet, illetve logisztikai, ellátási (mosás, „etetés”) szerepet vesz fel. Gondoljunk bele: Egy kiskamasz, kamasz a hét 168 órájából maximum 48 – at tölt otthon, a hétvégét. Azt sem feltétlenül otthon, hiszen az a hétvége a szabadideje, és érthető okokból vagy otthon pihen („délig alszik”) vagy a kortárskapcsolatait keresi, alapozza, építi, erősíti. Önmagában ez persze nem probléma, sőt, de mindezek mögött a család nincs ott a mindennapokban, hanem periódusokban, szakaszosan, a hétvégéken csupán. **Gyakorlatilag vendég a gyermek.**

A kollégiumi szociális munka rendkívül időigényes, a szó nem köznapi értelmében. Hiszen nem csupán arról van szó, hogy mennyi időt tölt a szakember a kollégiumban és a célcsoportjaival, hanem hogy **MIKOR** teszi ezt? A kollégiumban a diákok nem éppen munkaidőbarát időpontban vannak, élnek, találhatóak meg. Délután 15.00 – ig gyakorlatilag nincsenek bent. De ha mégis, akkor sem ebben az időpontban célszerű őket felkeresni, számukra szolgáltatást kínálni. Éppen most végzett aznapra az iskolájában, 6. – 7. órája után van. És még kollégiumi kötelezettségei is vannak. Tehát, marad a 16.00 utáni időszak. Ez viszont nagymértékű rugalmasságot kíván a szociális munkástól. Nem tudom a döntéshozók mennyire számoltak ilyen feladatokkal, specialitásokkal a jogszabályok és feladatok meghatározásakor.

Ezekon kívül, még számos érvem van a kollégiumi szociális munka fontosságának hangsúlyozására. Kollégiumban élők nagy száma, a kollégiumok széles skálája, színvonalbeli különbségek, az életforma specialitása és így tovább. Mivel azonban ez nem egy részletes, a lehető legtöbb kérdésre választ adni igyekvő szakmai munka, ezért eltekintek a még részletesebb bevezetéstől.

II. Az instant módszertanról

Bár a sorozat első részében (Szociális munka az óvodában – Instant módszertan) igyekeztem bemutatni az instant módszertan lényegét, azért nem árt az ismétlés.

Mi ez?

Nos, tulajdonképpen nem más, mint egy rövid leírás, keretrendszer megadása bármilyen szakmai szolgáltatás elindításakor úgy, hogy pontokba szedve az alábbiakat, minden egyes kérdésre igyekszem használható és a gyakorlatban alkalmazható válaszokat adni.

Tehát a kérdések:

- Mi a cél? Miért csináljuk?
- Kiknek csináljuk? Kik a célcsoportok?
- Mi a tartalom? Mit csinálunk?
- Hogyan csináljuk? Mik a módszereink?
- Mikor csináljuk? Milyen időpontokban, időintervallumokban?
- Hol csináljuk? Milyen helyszíneken?
- Kikkel csináljuk? Kik a szakmai/stratégiai partnereink?

Tehát az instant módszertan nem más, mint gyakorlatias szakmai válaszok a pontokba szedett kérdésekre. Hangnemében, stílusában lehetőség szerint hétköznapi, mintha konzultálnánk egy – egy program, projekt, szolgáltatás elindítását megelőzően. Ennyi erővel nevezhetném, akár GYIK – nek is, de az már foglalt. Ha néhány jelzőt, szót kell írnom, az instant módszertan kifejezésről, akkor ezek jutnak eszembe: Rövid – tömör – gyakorlatias – közérthető – alkalmazható – sorvezető – iránytű – kivonatos.

Mire való, és kiknek ajánlom?

2018. 09. 01. óta kötelező szolgáltatás az óvodai – iskolai szociális munka. Megalakultak, megalakulnak a munkacsoportok, teamek és elkezdődött a szakmai munka. Bizonyára sokat gondolkoztak az egyes szakemberek a témakörben, utána olvastak és megvitatták, majd kialakították a saját profiljukat, mely egyrészt megfelel a jogszabályokban előírtaknak, másrészt reagál a helyi sajátosságokra, figyelembe veszi a szükségleteket, a helyi adottságokat és lehetőségeket. Kerestek és találtak stratégiai partnereket és elindították a szakmai munkát. Nos, ez az instant módszertan a szolgáltatás megalapozásához kíván segítséget nyújtani, továbbá – reményeim szerint – segít a szakmai munka finomhangolásában is.

Ezzel el is érkeztem ahhoz a kérdéshez, hogy kiknek ajánlom írásom. Szociális szakembereknek, szakmai csoportoknak, teameknek, akik érintettek az iskolai – óvodai szociális munka gyakorlati megvalósításában. Iskolai – óvodai szociális munkát írtam, nem iskolai szociális segítséget. Ez utóbbi kifejezés véleményem szerint leszűkíti és egyben le is fokozza az iskolai szociális munkát, mint a szociális munkának egy meghatározó fajtáját. Ha megengeditek, én ragaszkodom szeretett szakmám néven nevezéséhez.

Mi nem instant módszertan? Mit nem tartalmaz ez az írás? Mire nem vállalkozok?

A válasz könnyű: Nem részletes módszertan. Nem ismertetem a vonatkozó jogszabályokat. Bízom benne, hogy ezek alapos megismerésén már rég túl vannak az egyes szakemberek, teamek. Ide vonatkozik természetesen az oktatási törvény (2011. Évi CXCV törvény a nemzeti köznevelésről) és a hozzá kapcsolt jogszabályok is. Aztán a céloknál például nem írok részletesen a S.M.A.R.T. célkitűzésekről, mert azt gondolom, ennek alkalmazása nem úszható meg az egyes intézményeknél, mármint, hogy maga a team dolgozza ki, a helyi viszonyokat ismerve. Ugyanez vonatkozik például a S.W.O.T. analízisre és egyéb hasonló elemzésekre. A módszereknél nem fejtem ki a szociális munka eszköztárának egyes részleteit. Bízom benne, hogy ha azt írom, esetmunka, akkor az olvasó tudja, miről beszélek. Ha nem tudja, semmi gond, de akkor nem értem miért olvassa soraim. Nem részletezem például a csoportmunka fázisait, nem írok a közösségi munka, különböző megközelítéseiről, mert feltételezem, hogy tanulta az olvasó, hiszen egy kolléga szakmai írását olvassa, még ha instant jelző is van a módszertan szó előtt. A szakmaközi együttműködésnél sem fejtem ki az ecomap készítést, mint minden ilyen közös munka előkészítésének nulladik lépését és a rendszerszemlélet kifejezést sem részletezem. Továbbá az egyes jogszabályok hivatkozását is olyannak tekintem, hogy már mind rendelkezésére áll a helyi teamnek. Megismertétek, megbeszéltétek, és birtokában is vagytok a szükséges jogszabályi tudásnak. Tehát, itt és most nem térnék ki mindarra, hogy az egyes részfejezetek mit nem tartalmaznak. Bízom benne, hogy aki idáig olvasta, el tudja dönteni érdeklik – e a következő oldalakon leírtak vagy egészen más olvasmányok után néz.

Instant fűszerrel:

Instant fűszer nélkül ☺:

III. A kollégiumokról néhány szóban

Néhány fontosabb adat:

Középiskolai feladat ellátási helyek száma intézménytípusonként (2017) és a diákjaik száma

Intézménytípus	Intézmények száma /db./	Tanulók, diákok száma /fő/
Szakiskola és készségfejlesztő iskola	200	7.187
Szakközépiskola	552	101.668
Gimnázium	892	216.062
Szakgimnázium	772	196.564
Összesen	2.416	521.501

Megjegyzés:

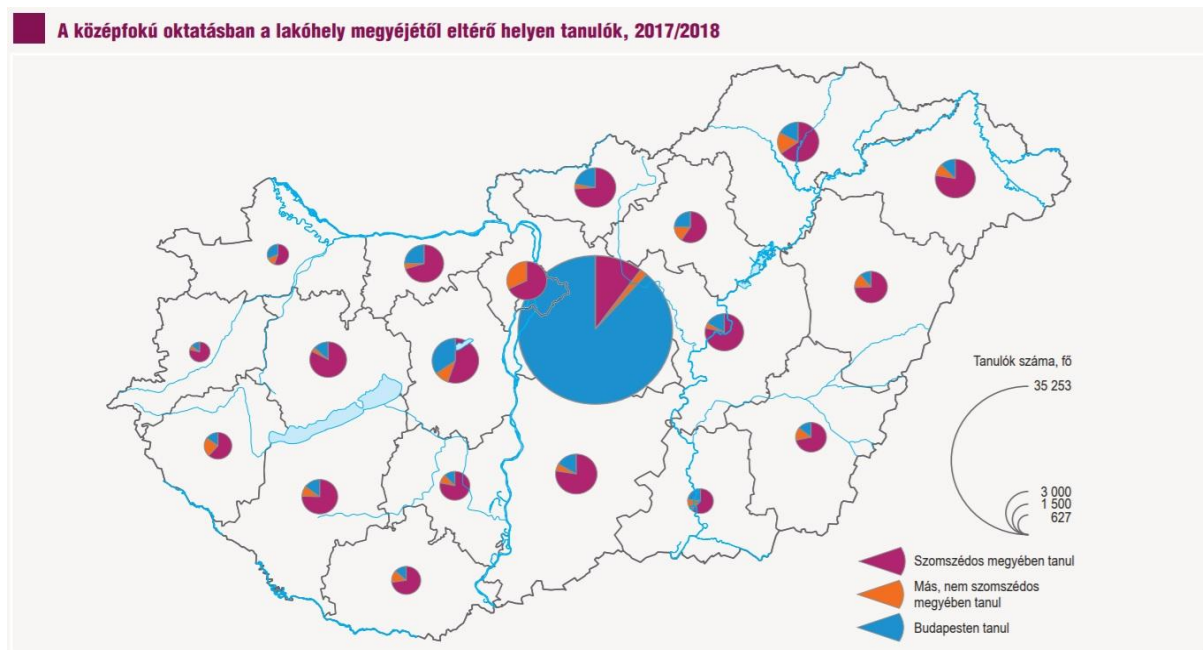
A gimnáziumi létszámban szerepelnek azok a tanulók is, akik a 6 és 8 osztályos gimnáziumok 5 – 8. osztályaiba járnak. Mintegy 90.000 fő. Nélkülük, az összes középiskolába járó diákok létszáma megközelítőleg 428.000 fő (KSH)

Saját készítésű táblázat! Forrás:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi009b.html?down=1333 és

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/okt1718.pdf>

Hol tanulnak? Területi megoszlás:

„Középfokon válik jelentőssé a tanulók oktatási célú, földrajzi mobilitása. A 2017/2018-as tanévben a magyarországi lakóhellyel rendelkező nappali tanulók 16,4%-a tanul más megyében, vagy utazik a fővárosba tanulmányai miatt. A legnagyobb mozgás a Pest megyében lakóknál figyelhető meg, a fiatalok 56,2%-a máshol, többségében (88,4%) Budapesten tanul. A Nógrád megyei diákok közel harmada tanul a lakóhely megyéjén kívül, majdnem háromnegyedük a szomszédos megyékben. Mobilitásra ösztönzi a fiatalokat, hogy a tanulási lehetőségek tárháza Budapesten a legnagyobb, ahol a középfokú oktatásban részesülők 38,4%-a nem fővárosi. Ezen kívül Heves megye bizonyul nagy befogadónak: az itt tanuló diákok kicsivel több, mint egyötöde más megyéből érkezik.”

Forrás:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1718.pdf>

Kollégiumok száma: 556 db.

Kollégiumi férőhelyek száma: 47.199 fő

Forrás:

<https://dari.oktatas.hu/index.php?id=kozerdeku> /29. Táblázat./

Itt ennél a hivatkozásnál, kikeresheted a szolgáltatói területeden működő kollégium adatait is. Ugyan a táblázatban van néhány adathiány, mert az adott kollégium nem szolgáltatta be időben őket, remélhetőleg azért hasznodra válik. Amúgy azt javaslom, néhány fontos adatot, udvariasan, de határozottan szerezz be arról a kollégiumról, melyben és melynek dolgozol.

Mivel a középiskolákba járó 14 év fölöttiek száma 428.000 fő, megállapítható, hogy gyakorlatilag a középiskolások több mint 10 %-a kollégista. Látszólag, nem tűnik soknak, de közel 50.000 diákról beszélünk. Akik közül lehet, a te területeden mindössze pár tucat vagy pár száz él, de előfordulhat, hogy több száz koleszos diákkal kell kapcsolatot kialakítanod.

Amit még fontosnak tartok a munkánk szempontjából, hogy az adott kollégiumra, amiben, amivel kapcsolatban a munkát végezzük, az alábbi egyszerű adatok közül mi és mennyi jellemző?

Életkorok:

Mennyire vegyes? Minden életkor reprezentált nagyjából egyenlő arányban? És mi van a 18 év felettiekkel, akik kollégisták? Például az évnnyertesek, (Nem szeretem az év vesztes kifejezést, mert pontosan mit is vesztes? Hogy mit is nyert, arra a választ rád bízom.) Aztán ott vannak a 0. Évfolyam, majd 4 éves gimnáziumok. (Többnyire a két tannyelvűek között láthatunk ilyeneket.) Aztán a középiskolára ráépülő, például technikai képzések, amik sokszor 1 – 2 plusz évet jelentenek a középiskolában. Ezek a diákok jogilag felnőttek, mert 18 életévüket betöltötték. Velük mi a feladat, ha például megkeres a fogadóórán?

Nemek:

Csak fiú, csak lánykollégium? Netán vegyes? Melyiknek, mi a vonzata? Vannak – e vonzataik? Vannak – e sajátosságai az egynemű és a vegyes kollégiumoknak. (A diákok megszólításának módszertana például.) A csoportos, közösségi szociális munka netán szabadidős tevékenységek tartalmainak azonosságai és eltérései és így tovább...

Kollégium típusok:

Például méret szerint. Más egy megyeszékhely városi kollégiumában a helyzet, ahol különböző iskolák nagyon is vegyes élethelyzetű diákjai élnek egy épületben és nagy létszámban, akár több százan és más egy kisváros iskolájához tartozó kicsiny kollégiumának lakóinak a helyzete. (Jómagam jártam olyan kollégiumban, ahol a maximális létszám 26 fő volt, sőt, ismerek jelenleg olyan kollégiumot, ahol 16 a férőhely.)

De nem csak méret szerint vannak különbségek. Néhány példa: sportkollégiumok, „szakosított”, de legalábbis markáns szakmai – pedagógiai arculattal rendelkező kollégiumok. Aztán „zárt” kollégiumok, ahol az iskola és a kollégium épülete gyakorlatilag egy és ugyanaz. Itt merőben más technikákkal, módszerekkel dolgoz(hat)unk, mint ott, ahol például fizikai távolság is nagy. (A város másik vége. Gondoljatok az iskola – kollégium közötti utazásra például) És még lehet sorolni a kollégiumi sajátosságokat.

Azt gondolom, hogy a fenti kategóriák még kiegészíthetők. Sőt, ki is kell egészíteni mindenkinek a maga kollégiumára vonatkozóan. Itt csupán némi támpontot kívántam adni a kollégiumok megismeréséhez.

IV. A korosztályról és az élethelyzetről...

Kedves kolléga!

A korosztállyal kapcsolatban motiválni szeretnék egy izgalmas szakmai utazásra.

Az alábbiakban két szöveghőt láthatsz! Mindkettőben ugyanazok a kifejezések, ugyanazok a fogalmak szerepelnek, darabra pontosan. A kamaszkorral, pubertáskorral, tinédzser korral - lám, mennyi kifejezés! - kapcsolatban.

A köznapi szavak és szakmai kifejezések korántsem teljesek. Bármilyen idevágó fogalommal kiegészítheted őket. Úgy gondolom, ezek ismerete, gondolkodás ezekről, ezekben való elmélyülés nélkül nem érdemes foglalkoznod szakemberként ezzel a korosztállyal. Nem, nem szakirodalom lista. Annak itt nincs helye. Nem spórolható meg az önálló kutatásod, olvasásod, ismeretek, ha a középiskolás korosztállyal foglalkozol. (Ez persze más korosztályra

is igaz.) Ha jobb egér gombbal lemented (másolod) a szófelhőket, tetszőlegesen nagyíthatóak lesznek, hogy minden bennük rejlő szót láthass!

Gyakorlat:

1. lépés

- Javaslom, gondold át a szavakat, kifejezéseket, fogalmakat
- Javaslom, egészítsd ki a te általad fontosnak tartott kifejezésekkel, szavakkal, fogalmakkal Írj egy listát! A te listád! Én sok – sok fontos dologról szándékosan nem írtam.

2. lépés

Ha mindezzel megvagy, javaslom, gondold át a szavak, kifejezések, fogalmak:

- Pedagógiai
 - Pszichológiai
 - Szociológiai
 - Szociálpolitikai
 - Szociális munka
 - Mindennapi élet
- kérdéskörökben, az értelmezéseiket, magyarázataikat, leírásaikat stb...

Tehát a fenti tudományágak és a közbeszéd válaszait a korcsoporttal kapcsolatban!

3. lépés

Mindezek után gondold át a korcsoporttal kapcsolatos személyes pozitív és negatív tapasztalataidat, előítéleteidet (pozitív és negatív), hiedelmeidet! Röviden: Tarts önvizsgálatot!

4. lépés

Összegezd tudásod, érzéseid és mindazt, amit gondolsz ezzel a korosztállyal kapcsolatban és figyelj arra, miben fontos további ismereteket szerezned, mivel kapcsolatban érzed úgy, hogy magabiztos vagy és mik azok a területek, amikben még fejlődnöd, kell, gyarapítanod tudásod. Mihez nyúlsz, ha információra, segítségre, támogatásra van/lesz szükséged.

Az élethelyzetről sokat sokféleképpen lehet írni. Akinek saját tapasztalatai vannak a kollégiumi létből, nyilván úgy gondolja – részben jogosan – hogy ez neki segítség lehet. Ez minden bizonnyal így van, de érdemes figyelemmel lenni arra is, hogy a saját tapasztalat, egyben korlát is. A tapasztalt (szak)ember korlátja. Egyrészt, mert te, te vagy, ő pedig ő. Nem akkor és nem abban a kollégiumban voltál, ahol, és amikor ő. Más a családok, életkorotok, helyzetetek, szerepetek és még hosszan sorolhatnám.

Kezdjük az elején néhány jellemzővel. Hogy került oda? Választásból? Kényszerűségből? Netán kifejezetten javasolta valaki? Ha választotta, akkor ki választotta ezt a megoldást? Ő vagy a szülei? Vagy valaki más? Ha ő, akkor milyen megfontolásból? Önállóságra törekvés? „Szabadulás” otthonról? Jókat hallott a koleszról? Stb... Ha a szülei választották, akkor milyen megfontolásból? Praktikum? Nevelés? Ennek egyik, nézetem szerint, rosszabbik fajtája a „Majd ott önállósodsz, ott majd megtanulod! Én is ott tanultam meg... stb...” Szülői gondolatok, elképzelések. És még számtalan más verzió létezik.

Ha kényszerűségből, akkor mi volt az? A fizikai távolság? Máshová ment volna, de csak ebbe az iskolába vették fel és mivel ez messzebb van, muszáj kollégistának lennie. (Itt például máris két feladattal kell megbirkóznia: Nem ide akart jönni, de ide vették fel és azzal együtt jár most a kollégium. (Mondjuk a távolság miatt.) Nyilván itt is számtalan más lehetőség, szóba jöhető változat létezik.

És akkor még nem beszéltünk arról, hogy friss kollégista, vagy gyakorlott kollégista, netán már végzés felé közeledő diák. És így tovább...

Mindezzel csupán felvillantottam néhány kérdést az élethelyzettel kapcsolatban. Gondolj bele, kedves kolléga. Mindössze 14 éves. Gyakorlatilag nem a szüleivel él. Más hátrányai, és előnyei vannak annak, hogy kollégista, teszem azt a helyben lakókkal vagy a bejárósokkal szemben. Még a napi időbeosztása is merőben más. Nem beszélve a napi időszakok tartalmáról. Itt, ebben az írásban – annak természeténél fogva – nem lehet részletesen bemutatni az élethelyzet pszichológiai, szocializációs, edukációs és egyéb részleteit. Ugyanakkor segíti az empátiád és a ráhangolódásod, ha foglalkozol ezekkel a kérdésekkel, ezzel az élethelyzettel. Ha olyan szerencsés vagy, hogy igazi teamben dolgozol, akkor meg érdemes csoportosan feldolgozni a korosztályi kérdéseket!

V. Instant módszertan

Egy kis általános ismétléssel kezdem, majd rátérek a kollégium specifikumaira:

A kollégiumi szociális munka bevezetése és gyakorlati alkalmazása

Miért? – Mit és Hogyan? – Mikor? – Hol? - Kikkel?

Célok, célcsoportok, tartalom és módszerek, eszközök, időpontok, időintervallumok, helyszínek, szakmai partnerek.

Ezzel a fejezettel részben az a szándékom, hogy összefoglaljam az iskolai szociális munkás feladatait és a szakmai működési kereteit a kollégiumban. **Másrészt szándékaim szerint segítséget nyújtok ahhoz, hogy az iskolai szociális munkás szabatosan, érthetően, magabiztosan elő tudja adni a szakmai partnereinek, hogy ki is ő, mit fog csinálni, milyen szolgáltatásokat nyújt és kiknek.** Nagyon sok helyen tapasztaltam, hogy ez nehézségekbe ütközik. A kollégák tanácsstalanok, hogy mit mondjanak, hogyan mondják. Így aztán nehezen indul a szolgáltatás elfogadtatása és a szakmai együttműködés kialakítása. Ha pusztán elmondjuk a jogszabályokat, vagy idézünk az SZGYF leírásából, akkor ne csodálkozzunk, hogy minimum kétkedve fogadnak bennünket. Ha arra a kérdésre, hogy „...És mit csinálsz majd itt nálunk? Mi a feladatod?”, olyan általánosságokat tudunk válaszolni, hogy segítünk nektek, segítünk a családoknak, meg (el)beszélgetek velük, esetleg bedobjuk a „prevenció” kifejezést, mint saját magunk mentőövét, akkor ne csodálkozzunk, ha minimum, értetlenkedést fogad minket.

Végül, de nem utolsó sorban bízom benne, hogy az instant módszertan segítséget nyújt ahhoz, hogy a diákok, kollégisták, tanárok, nevelők és egyéb szakemberek felé összeállítható lesz egy „szolgáltatási paletta”, amit megfelelően kommunikálva, elindul és létrejön a kapcsolat az ügyfelek a szakemberek és a szociális munkás között.

Szóval, arra biztatlak benneteket, hogy teamben, munkacsoportban beszéljétek át, hogy:

- Mit is csináltok, mit kínáltok mind a diákoknak, mind a családoknak valamint a szakembereknek, intézményeknek?
- Mindezt hogyan csináljátok?
- Mi a célotok ezzel az egészszel?
- Milyen időkeretek között működtötök?
- Hol, milyen helyeken dolgoztok?
- Kik a szakmai partnereitek.
- Kik számára kínáltok együttműködést a felsoroltak mentén és alapján, továbbá
- kiktől várjátok el mindezt viszont?

1. A szociális munka célja a kollégiumban

Miért is csináljuk?

Ha megengeditek a célok ismertetése előtt egy idézettel kezdem:

„...Felmerül egyfajta igény egy olyan professzionális segítő rendszeres jelenlétére, aki átfogó jogi, szociális és pszichológiai ismeretekkel, illetve készségekkel rendelkezik, és aki komplex tevékenységi körének köszönhetően nem pusztán az adott közoktatási intézményre, hanem annak szélesebb környezetére, az egész településrészre is kifejti pozitív hatását.”

Forrás:

Koncepció az iskolai szociális munka jogi szabályozására és országos kiterjesztésére (Hajnal Renáta – Sidlovics Ferenc 2010 december 23. Kézirat 11. Old.)

Majd ugyanabból a szakmai tanulmányból idézek:

„Az iskolai szociális munka során nyújtott szolgáltatások célja, a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával az iskoláskorú fiatalok sikeres iskolai előmenetelük támogatása, egészségfejlesztése, illetve veszélyeztetettségének megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetésében való közreműködés. Az iskolai szociális munkás tevékenysége során együttműködést alakít ki az iskoláskorú fiatalokkal, családjukkal, az iskolával és közösségeikkel illetve más segítő szervezetekkel.”

Forrás:

Koncepció az iskolai szociális munka jogi szabályozására és országos kiterjesztésére (Hajnal Renáta – Sidlovics Ferenc 2010 december 23. Kézirat 14. Old.)

Fontos és pontos mondatok, de könnyű lenne elintézni 2019 – ben, ennyivel, most, hogy már az országos kiterjesztésen fáradozik minden intézmény és szakember.

Véleményem szerint az iskolai szociális munka, amikor elindul egy intézményben itt és most a kollégiumban, elsődlegesen pusztán reagál a meglévő és megismert helyzetekre. Tehát felméri, követi az eseményeket, majd később beavatkozik, tehát újra csak reagál. Célja, így első helyen a gyerekek, élethelyzetének korrekciója, segítése, támogatása. És csak ezt követően a prevenció. Ez persze nem jelenti azt, hogy már a kezdetektől ne lehetne preventív munkát végezni párhuzamosan az általános segítségnyújtással, korrekcióval. A kollégiumban élő gyerekekkel, diákokkal nem csak a kollégiumban találkozunk! Jó eséllyel az iskolában, ahová járnak. De nem feltétlenül. Minden további nehézség nélkül elképzelhető, hogy egyeseket inkább a kollégium keretei belül érünk el, inkább ezen kereteken belül végezhetünk velük hatékony szociális munkát. És mindez persze fordítva is igaz!

Az kollégiumi szociális munka célja tehát a középiskolában tanuló és a hozzá tartozó kollégiumban élő diákok számára preventív és korrektív tartalmú szolgáltatások biztosítása, melyek segítik élethelyzetüket. Annak szociális, pszichés, pszichoszociális és szocializációs, edukációs vonatkozásait figyelembe véve.

Tehát preventív és korrektív célú segítő munkának látom az iskolai szociális munkát a kollégiumban, szociális, szocializációs, edukációs tartalommal.

Az iskolai szociális munka célcsoportjai a kollégiumban:

Mondhatni, könnyű a válasz. Hát a diákok és a szakemberek. Igen, így van, de azért bontsuk ki, mit is takar ez a sommás mondat:

Diákok:

Mi van a 18. életévüket betöltöttekkel? Az előző fejezetben már utaltam rá, hogy talán nem utasítjuk el őket azzal, ha hozzánk fordulnak, hogy „Bocsi, te már nem tartozol az illetékességi körömbé.” Ugyanakkor ebben a helyzetben sok kérdés felmerül. Nem, nem a dokumentációra gondolok. (Abban sajnos helyük sincs.) De minden másra. Például az önkéntesség elvére vagy akár a diák jogviszonyára, élethelyzetére.

Aztán ott vannak a diákcsoportosulások. Azok formális fajtái, például a Kollégiumi Bizottság. De akár más nevei is lehetnek (önkormányzat?). Nem mindegy milyen a működésük. Aktív vagy névleges? – hogy csak a két végletet említsem. Az is fontos információ, hogy az iskola (kollégium) milyen hatásköröket, jogosítványokat, jogosultságokat biztosít, illetve nyújt ennek a szervezetnek?

Az informális csoportosulások alatt a meglévő csoportokat, köröket, szakköröket, klubokat, egyebeket értem. Egyes helyeken ezek olyan formális vagy informális befolyással rendelkeznek, hogy nem hagyhatók figyelmen kívül.

Szakemberek:

Néhány példa:

- Kollégiumigazgató
- Nevelő
- Iskolapszichológus (amennyiben külön is (helyileg is) tart fogadóórát a kollégiumban)
- Gyermekjóléti Szolgálat, Gyermekjóléti Központ szakembere. (Külön pikantéria, hogy helyzetünknel fogva gyakorlatilag a munkatársaink, mi vagyunk az adott intézmény alkalmazottjai)
- Házi orvos, házi gyermekorvos (Lakhely szerint nem oda tartozik a diák, de élethelyzet szerint igen!)
- Védőnői hálózat
- Egyházi személy

- Amennyiben a szakellátásból „érkezik” fiatal, akkor az ő nevelője, segítője, továbbá gyámja, gyámi tanácsadója, nevelőszülője)
- Egyéb, az adott kollégiummal kapcsolatban álló (szak)ember. De nem feltétlen szakember. Jártam több kollégiumban, ahol a kulcsszemély a portás néni/bácsi (már ha egyáltalán néni/bácsi volt az életkoránál fogva ☺), szóval a portás volt az egyik legfontosabb kulcsszemély!

Ők mindannyian partnereink és célcsoportunk. Az igazgatótól a portásig. Aki diákkal, szülőjével, családjával kerül érintkezésbe (bármilyen minőségben) a kollégium keretein belül, és kívül, azok mindannyian stratégiai szakmai partnereink és egyben célcsoportunk is. Néhány egyszerű fogalom és feladat ezzel kapcsolatban: érzékenyítés – eltérő megközelítés – partnerség – szociális tudás – kölcsönös információ és tudásmegosztás – nézőpontváltás – komplexitás – közvetítés – kapcsolat – facilitáció – együttműködés közös célok mentén és még folytathatnám. Ezek azok a fogalmak, melyen mentén a kollégiumban dolgozó szociális munkásnak feladata a partneri együttműködés a különféle (szak)emberekkel. A fogalmak felsorolása, nyilván még hosszan folytatható.

Szülők, családok:

Célcsoportunk lehet? A válaszom egyértelműen igen.

Egyrészt, mert lehetséges, hogy valamilyen formális szervezetet, csoportot alkotnak a kollégiumban élő gyerekek szülei, akár az iskola/kollégium teljes jóváhagyásával és támogatásával. Vagy éppen ennek ellenében.

Továbbá az egyes eseteink kapcsán előbb – utóbb felmerülhet a szülők megkeresése, személyes találkozás (amikor ők jönnek, nem az iskolai szociális munkás utazik hozzájuk) és megbeszélés, konzultáció, közvetítés stb... történik. (De erről majd a tartalomnál illetve a módszereknél lesz kicsit részletesebben szó.)

A fenti hármas, (diákok – szakemberek – szülők, családok) tagolásból talán érzékelhető mennyi féle, helyzetű, szerepű célcsoportunk lehet a kollégiumi szociális munka kapcsán.

2. A szociális munka tartalma és módszerei a kollégiumban

Mit és hogyan is csináljunk? /Szolgáltatási paletta/

Az kollégiumban végzett szociális munkát – csakúgy, mint az iskolai szociális munkát – a szociális munka három fő módszerének függvényében képzelem el. Ezek a szociális esetmunka, szociális csoportmunka és a közösségi szociális munka. De előttük még néhány szót az alábbiakról is fontos ejteni.

Személyes szociális szolgáltatások :

Információnyújtás:

Praktikus, naprakész és releváns, ellenőrzött információk ellátásokról, szolgáltatásokról, személyekről, elérhetőségekről. Tehát egyfajta tág értelemben vett szociális információs szolgáltatás. Véleményem szerint, aki a középiskolás korosztállyal, korosztálynak végez szociális munkát gyakorlatilag egy élő, két lábon járó – kelő Ifjúsági Információs Tanácsadó és Szolgáltató Irodának is szükséges lennie! De nem kell megijedni, ez nem azt jelenti, hogy az ilyen irodákban dolgozó szakemberek összes munkáját egyedül kell végeznie és nem is kell olyan gyorsnak (már csak infrastrukturális hiányosságok miatt is) és olyan naprakésznek lennie. Pusztán arról van szó, hogy feladata kiépíteni azt az adatbázist, ami az adott célcsoportot érdekli, amikkel kapcsolatban sűrűn érdeklődnek, kap kérést, kérdést stb... És természetesen az adatbázisa tartalmazza azokat az elemeket, amiket ő tart fontosnak. Mire gondolkodok?

Az adott település humán intézményrendszere:

(Egészségügy, szociális-, gyermekvédelem, Pedagógiai szakszolgálat, civil szervezetek, egyházi szervezetek, csoportok, csoportosulások és így tovább. A háziorvos rendelése feltehetően kint van faliújságon. De az elérhető pszichológusok is? A telefonos szolgálatok is? Ha egy civil/egyházi szervezet valamilyen csoportot indít az érintett korosztálynak, az is kint van mindenhol?) Egyszóval minden fellelhető segítő, támogató intézmény, szervezetről jó ha van információ! Jelszó: szakmaköziség, interprofesszionalitás! Javaslom az internet adta lehetőségeket!

Kulturális programok:

Minden, ami elérhető. Sőt, amit személy szerint a szociális munkás ajánl!

(Az információnyújtásról még lesz szó a 3. Pontban, mely a célcsoport eléréséről szól.)

Tanácsadás:

Célzott, az adott ügyfél problémájára adott rövid szakmai válasz. (Jött, kérdezett, megmondtam vagy utánanéztem és aztán mondtam meg, kicsit beszélünk arról, mit és hogyan és ennyi. Nem több, nem kevesebb!

Segítő meghallgatás, beszélgetés:

Lényegesen személyesebb, bensőségebb, intim és az ügyfélre, annak problémájára fókuszált támogató jelenlét, segítségnyújtás.

Konzultáció:

Az esetmunka előszobája. A tanácsadás és segítő meghallgatás folytatása, amikor visszatérően állunk kapcsolatban egy ügyfelünkkel. Megállapodást kötünk. A meghatározó elem a kölcsönösség. Természetesen messzemenőig figyelembe véve az önkéntesség elvét.

Család felkeresése, megkeresése, fogadása:

Itt már kilépünk a klasszikus „szolgáltató” szerepből, hiszen mi keressük fel az ügyfelünkkel kapcsolatban, annak szülőjét, szüleit, családját vagy szakellátásban lévő gyermek nevelőjét, gyámi tanácsadóját. Természetesen mindezt a diák, gyermek ügyfelünkkel egyeztetve előzetes beleegyezésével tesszük.

És ugyanennek a folyamatnak másik része, fajtája, amikor az előbb felsorolt személyek minket keresnek fel, mi fogadjuk őket.

Kísérés, mentorálás:

Az esetmunkát megelőző szakmai munka, következő szintje, amikor részt vállalunk a konzultációkon, napi kapcsolatunk során közösen megbeszélt, feladatok teljesítésében. Támogató jelenléttel, kíséréssel, az eredménye(in)k kiértékelésében. Mik ezek? Például segítségnyújtás továbbtanulással kapcsolatos jelentkezésben (Pl: elkísérés egy nyílt napra, stb...) vagy éppen egy diákmunkánál vagy más munkára jelentkezésnél közösen megírt önéletrajz stb... Valamint támogató jelenlét hivatalos ügyek intézésében.

Közvetítés:

Diák és diák, diák és családja szülője, diák és szakember, szülő és szakember, diák és (bármilyen) intézmény stb... között, illetve ezek összessége, többoldalú megbeszélés során. Vitás, konfliktusos helyzetek csoportos megbeszélése az érintettek bevonásával. Egyfajta moderálás és/vagy érdekvédelem a probléma megoldásának érdekében.

Azt gondolom, hogy aki a 14 – 18 éves korosztállyal foglalkozik iskolai – kollégiumi keretek között érdemes elsajátítania konfliktuskezelési és közvetítési módszereket, akár úgy is, hogy elvégez egy közvetítői (mediátor) képzést. Csak a javára válhat, csak hasznát látja majd, eredményességét szolgálja

Szociális esetmunka:

Úgy gondolom, az óvodai – iskolai szociális munka páratlan lehetősége a család- és gyermekvédelemnek arra, hogy visszataláljon a gyökereihez. Jelesül: az önkéntes alapon

szerveződő, az ügyféllel, klienssel szerződés, megállapodás keretében végzett szociális esetmunkához.

Kivételes helyzetben van az, az iskolai szociális munkás, aki a középiskolás korosztállyal foglalkozhat. Pláne, ha azt kollégiumban teszi. Könnyen, lényegesen könnyebben elérheti célcsoportját, a társintézményekhez (Gyermejjóléti szolgálatok és központok) képest – amik többsége már csak akkor találkozik a fiatallal, ha nagy a baj. Továbbá könnyen szerezhet bizalmat és érdeklődést. Bevonhatja a kamaszt az önkéntes és kölcsönös együttműködésen alapuló segítő folyamatba. Elérheti az elköteleződést és hatékony segítséget nyújthat a szociális esetmunka által! De ahhoz ismerni kell a praxis orientált esetmunkát. A problémamegoldó modellt részleteiben és minden más elméleti – gyakorlati tudást a szociális esetmunkával kapcsolatban!

Tisztában vagyok azzal, hogy jelenleg 33 fajta végzettséggel lehet valaki családgondozó (új terminus szerint: családsegítő) a gyermejjóléti alapellátásban. Azzal is napi szinten találkozom, hogy sok helyen betöltetlenek az óvodai – iskolai szociális segítő státuszok, állások. Azt is ismerem, hogy e kettő tényről nem függetlenül, óvodai - iskolai szociális munkás, gyakorlatilag bárki lehet valamilyen humán diplomával. Mégis az mellett érvelek, itt és most, ebben a kollégiumi szociális munkát ellátó személyeknek, írt instant módszertanban, hogy ismerje meg (aki nem tanulta) frissítse fel (aki tanulta) mindenki a szociális esetmunkával kapcsolatos alapirodalmakat. Szerintem hasznos segítség a szakmai munka színvonalas elvégzéséhez.

Ide tartozik még három olyan fogalom, melynek végig kell(ene) kísérnie, segítenie munkánkat.

- Szakmaközi együttműködés (később lesz róla szó, a „Kikkel?”) alfejezetben.
- Esetmegbeszélő csoport (Tervezett, szervezett, adott keretek és szabályok szerint megvalósuló csoportvezető által vezetett szakmai támogató csoport.)
- Szupervízió

Szociális csoportmunka:

A diákokkal, diákoknak végzett szociális csoportmunka számos lehetőséget rejt magában.

Néhány megjelenési fajtája:

- Kiscsoportok, ún. beszélgető körök
- Klubok – merőben eltérő tartalmakkal és módszerekkel
- Rendhagyó csoportok (Vitaestek, vetélkedők, egyedi témafeldolgozások, akciók stb...)
- Kiselőadások (Interaktív módon, majd a tartalmak feldolgozása például projektmódszerrel, Action Learning alkalmazásával, „World Cafe” technikával és így tovább...)
- Szabadidős csoportok

- És természetesen szociális csoportmunka. (Néhány téma: önismeret, kommunikáció, konfliktuskezelés, készségfejlesztés) Ezek nyilván külön szakembert igényelnek, amennyiben az érintett szociális munkás nem kompetens és nem rendelkezik a csoportvezetéshez szükséges készségekkel és tudással, tapasztalattal.

Hogy a csoportmunkát, hogyan kell tervezni, szervezni, megvalósítani a gyakorlatban, annak számos módja van. Én a személyes beszélgetésekben hiszek. Elég az is, ha mondjuk kezdetben csak 2 – 3 diákot veszek rá arra, hogy találkozzunk valamelyik délután/este és beszélgessünk egyet. Főleg, ha az a két fiatal egyben baráti kapcsolatot is ápol egymással. Egyik érvként bedobhatjuk azt is, hogy nekik sem árt, ha kicsit kiszakadnak a mindennapi verkleiből/unalomból és valami egészen mást csinálnak. A témaköröket gondosan válogassuk meg. Erről lesz még szó pár sorral később.

A kiscsoportokkal, beszélgető körökkel kezdjük. Kezdetben „csak” néhány diákkal, akiket meg tudunk szólítani, akik nyitottak az együttműködésre. Ha megfelelően működik, úgyis híre megy, és később eljönnek mások is. A témakörök, tartalmak először könnyedebbek, és/vagy népszerűbbek legyenek. Amolyan beszéljük meg jelleggel. Például: Neked is hiányzik ez, az amaz? Te is csinálnál ezt, azt, am azt? Beszéljünk róla! Ki mit, hogyan csinál, csinálna?

Ezekre a beszélgető körökre épülhet rá a klub gondolata. Ha jól készítjük elő, és/vagy ha szerencsénk van, maguk a fiatalok fogalmazzák meg ilyen irányú igényüket. Mármint, hogy kicsit rendszeresebben jöjjünk össze, legyenek témák, legyenek ilyen – olyan programok, stb... Ez már szervezettséget, az érdeklődés fenntartását, állandó kapcsolattartást és a motiváció szinten tartását igényli. Egy kamaszklub létrehozása viszonylag egyszerű. Fenntartása azonban folyamatos munkát igényel. Ehhez partnerek is kellenek.

Például rendhagyó csoportok, kiselőadások, interaktív kiselőadások formájában. Legyenek témakörök. Legyenek „előadók”. Egy tanár, védőnő, szociális szakember, pszichológus vagy éppen mi magunk. Az érdeklődésre számot tartó témaköröket elsősorban a diáktól szedjük össze. Én itt, most, csak néhány megemlítésére vállalkozom:

Vigyázat! Ezek nem címek, ezek tartalmak! Frappáns, vonzó címet neked, nektek kell adni!

❖ A szex vajon mi?

Interaktív előadás párválasztás, szexualitás, fiú/lány, férfi/nő témakörben

❖ Kisebbségben

Meghívni egy szervezetet, aminek célcsoportja valamilyen kisebbség illetve valamely kisebbség érdekvédelmével (is) foglalkozik. Soroljak példákat? Ugye nem szükséges?

❖ Gyúrunk...? ☺

Meghívsz egy személyi edzőt, sportembert, aki a témában újat, rendhagyót tud mondani és azt jól is adja elő. (Hasznos tanácsok, mit kell tudni, tévhitek, stb... stb..)

❖ Sminkterápia ☺

Meghívsz egy profi sminkest, fodrászt. Beszél a munkájáról és annak tárgyáról, majd tanácsot ad, „konzultál”, stb...

❖ Elég jó/szép/vonzó/megfelelő/alkalmas vagyok?

Ha a fenti két témán, a külsőségeken túljuttok (Gyúrunk...? Sminkterápia), rögtön hívhatsz egy pszichológust, mentálhigiénés szakembert, akinek a profiljába vág ez a téma, és aki a külsőségekről, a megfelelésről, az önreprezentációról beszél, mesél, ráébreszt, megvilágít, közread, vitára bocsát. Esetleg kitér például az étkezési zavarokra és így tovább... és ekkor végre foglalkozhattok a bensővel, az érzésekkel, a félelmekkel, szorongásokkal, gondolatokkal is...

❖ Merre? Hová?

Motivációs előadás továbbtanuláshoz (3 – 4. Osztályos középiskolásoknak) Meghívsz lelkes és jó dumájú főiskolai – egyetemi hallgatót, hallgatókat. Pláne, ha sikerül olyat találnod, aki maga is ebbe az intézménybe járt. Ehhez, a felkutatásukhoz segítségére lehet igazgató, tanár, közeli főiskola, stb... Elsőre nehéznek tűnhet, de nem az. Magam is részt vettem ilyeneken. Nem egyszer.

Mindezt persze nem ilyen katonás stílusban, ahogy én írtam most, hanem személyes hangvétellel, vonzón megfogalmazva.

További témakörök csapongva, hevenyészve:

- Oszd meg a hétvégéd itt! Mit fogsz csinálni, hogy telik? Mikor vagy elégedett és mikor nem?
- Konfliktusaim és kezelésük
- Önismeret
- Lehet – e fiú és lány között barátság?

Hangsúlyozom, a csoportok „vezetése” és a csoportokon az előadások megtartása nem csak a kollégiumban, kollégiumnak dolgozó szociális munkás feladata. Ő a kezdeményező, a tervező, szervező. A facilitátor. Nyerjünk meg hozzá szakmai partnereket. Számos helyen találtam ilyenre jó gyakorlatokat.

Ha a beszélgető körök, klubokká alakulnak, ha mindez jól működik és kiselőadások, rendhagyó csoportok valósulnak meg, megérett az idő tematikus, szervezett, tervezett csoport indítására. Aki érez magában annyi szakmai érdeklődést, hogy elkezdjen a szociális csoportmunka irányába elmozdulni és kihívás számára a csoportvezetés, vágjon bele. Képezze magát, szerezzen gyakorlatot és sajátítsa el a szociális csoportmunka módszereit. Ha pedig birtokában van mindezeknek, akkor ne habozzon. Az egyik legizgalmasabb szakmai területnek tartom a szociális munka ezen eszközét.

A szociális csoportmunka megvalósításának lépései természetesen történhetnek megfordítva is. Ha sikerül megterveznünk, megszerveznünk és megrendeznünk egy nagy érdeklődésre számot tartó rendhagyó programot, ahol a diákok döntő többsége jelen van, és ott eredményesen megnyerjük magunknak őket beszélgető körön, klubon való részvételre, akkor tegyük így, az általam javasoltaktól eltérően. Annyi út, lehetőség van. Fantáziáljatok róla, és aztán valósítsátok meg.

A csoportmunkára néhány megvalósult program ismertetése által, itt is kaphatsz ötletet, motivációt, ajánlást. Sok – sok kitűnő, jó gyakorlat::

<https://www.co-treme.hu/l/iskolai-szocialis-munka/>

Közösségi szociális munka:

Részvétel programokon (tervezés, előkészítés, szervezés, megvalósítás) – programok önálló szervezése – közösségi munka

Úgy gondolom, a közösségi szociális munka végzéséhez a kollégiumban, kezdetben a kollégiumi programokon való részvétel az út. Már, ha vannak, léteznek. Az ilyen rendezvényeken az aktív jelenlét segíti el- és befogadásunkat az intézménybe, annak mindennapi életébe. Később magunk is kezdeményezhetünk, szervezhetünk olyan közösségi eseményeket, ami a diákok közösségé formálását segítheti elő. Akárcsak a csoportmunkánál, itt is azt javaslom, hogy kicsiben kezdjünk. Vonjunk be néhány fiataalt, néhány szakembert. A közösségi munka elindítása, beindítása nem egyéni munka a tervezés – szervezés – megvalósítás hármában, hanem partneri, szakmai partneri munka a szakemberek és a helyi közösség néhány aktív tagja között. És később – siker esetén – az egész közösség által.

Néhány ötlet, téma, tartalom a teljesség igénye nélkül:

Akárcsak a csoportmunkánál, itt is ugyanazt a linket tudom megadni. Benne számos megvalósult jó gyakorlat a közösségi szociális munkára. Akár iskolában, akár kollégiumban teszed

<https://www.co-treme.hu/l/iskolai-szocialis-munka/>

3. A célcsoport elérése:

Véleményem szerint, ha 14 -18 éves korosztályt szeretnél elérni, megszólítani, megnyerni magadnak, akkor **off – line** és **on – line** egyaránt javasolt megtenned a közeledést, hírverést és a JELENLÉTET!

Az elérhetőség formái a mindennapokban (off-line):

- **Fogadóóra:**

Hetente minimum 1 alkalommal. (Kollégiumi létszámfüggő) Mindenhol közzé téve, papíron és elektronikusan (erről bővebben később.) Mikor, ki, milyen célból, hol ér el, kereshet fel? Mit kínálsz, mit ajánlasz, miben tudsz segíteni.

- **Intézményi séta, jelenlét (Életképek, pillanatfelvételek):**

Sétálok a folyosón. A portással beszélgetek, abban az időben, amikor a diákok többségének várható visszaérkezése történik az iskolából. Nyitott ajtó mellett ülök, valami zene szól nálam... Nevelővel beszélgetek a bejáratnál/folyosón/aulában. Szórólapot osztok a bejáratnál és így tovább...

Nevelővel együtt (amennyiben indokoltnak tartod és nem kontra produktív, (tehát nem elriasztja a fiatalokat, hanem érdeklődővé teszi) séta az intézményben, szobák, közösségi helyiségek felkeresése.

- **Részvétel rendezvényen, programokon:**

Aktív részvétel bármely kollégiumi programon, figyelve az adódó lehetőségekre, egy – egy megszólítás, beszélgetés kezdeményezésére és/vagy bekapcsolódásra egy - egy ilyen diákok közötti beszélgetésbe.

- **Partnerség a Kollégiumi Bizottsággal, egyéb kollégiumi diákszervezetekkel:**

Időpont egyeztetés – bemutatkozás – ismerkedés – „szolgáltatási paletta” bemutatása - segítségük kérése – támogatásuk megnyerése, elnyerése.

- **Informális megkeresések:**

Tulajdonképpen nem más, mint a közösségi szociális munka egyik lépése. Megkeresem azokat a diák kulcsszemélyeket, akik informális módon ugyan, tisztség nélkül, de komoly hatással vannak a kollégium életére. Egyfajta „véleményvezérek”.

On – line jelenlét:

Facebook, Tumblr, Snapchat, Linkedin, és a sort még folytathatnám. Némelyik alkalmazásról a felnőtteknek sokszor fogalmuk sincs.

Közhely, hogy a 14 – 18 éves korosztály nem a facebook – ot használja. Ott van, de nem az a fő kommunikációs csatornája. Épp ezért fontos, hogy mi viszont legalább ezt használjuk.

Mire is? Néhány példa:

- ✓ Csoportok létrehozása
- ✓ Események meghirdetése
- ✓ On-line fogadóóra
- ✓ Kollégiumi fórum megteremtése
- ✓ Szavazás létrehozása (mondjuk egy megszervezendő programról)
- ✓ És így tovább...

De ha belevágunk, akkor tanuljuk is meg a használatát, használatukat például ezeknek a fentebb felsorolt alkalmazásoknak és azokon belül a lehetőségeknek! A „személytelenségük” sokszor előny! Most, itt, csak egy egyszerű példa: Súlyos vagy annak érzett problémával, lehet, könnyebb segítséget kérni, a virtuális térben, mint bekopogni, bemenni a szociális szakember fogadóóráján a szobájába, pláne, ha nincs is neki. ☺ Aztán például létrehozok egy szavazást egy program időpontjával kapcsolatban, netán két program közötti választással kapcsolatban. Lehetőség van „munkacsoport” létrehozására. (Egy belső csoport, amiben „érdem” tag lenni. Stb... stb...!

Javaslom, te ne maradj anonim! ☺

4. A szociális munka időkeretei a kollégiumban

Nehéz és könnyű kérdés egyszerre. Mitől függ a jelenlétünk időtartama?

- A kollégiumi létszámtól
- A kollégium minőségétől
- A kollégisták életminőségétől
- Attól, hogy mennyire eredményes a középiskolákban végzett munkánk, különös tekintettel a diákok elérésére és a személyünk ismertségére
- A kollégiumi nevelők igényétől
- A kollégisták igényétől, szükségleteitől
- És még számos, itt fel nem sorolandó tényről, körülménytől...

Arról már volt szó, hogy a pénteki nap, gyakorlatilag kiesik, hiszen a legtöbb esetben a kollégium – ha nem is mindig teljesen - kiürül péntekenként.

Arról is volt szó, hogy 15.00 előtt nincs értelme bent lennünk. Ez viszont számos munkaidőnket érintő kérdést vet fel. Ugyanis, ha a fogadóórát, mondjuk, heti egyszer például szerdára teszem 15.00 – 16.00 – ig, egy 150 fő feletti kollégium esetében ez kevésnek bizonyulhat. Hiszen mint a szolgáltatási paletta ismertetésekor írtam, számos szociális munka módszer, eszköz áll rendelkezésünkre a kollégiumban folyó munkánál. Gondoljunk csak az egyénnel végzett szociális munkára, a szociális csoportmunkára és a közösségi szociális munkára, akár mi szervezzük, akár „csak” részt veszünk benne. Recept tehát nincs. Olyan heti rendet sem lehet összerakni, mint például az óvodai vagy éppen iskolai, középiskolai szociális munkánál. Érdemes átgondolni a fentebb felsorolt paramétereket, esetleg kiegészíteni azokat és teamben megbeszélni, kialakítani kezdetben azt a minimális időtartamot, amit felkínálunk a kollégiumnak.

5. A szociális munka helyszínei a kollégiumban

A célcsoport elérése alfejezetben már érintettem a szóba jöhető helyszíneket.

Fontos lenne egy olyan helyiség, ami az ügyeleti idejében (fogadó órájában) csak a szociális munkás használ. Pontosan azért, hogy bizalmi légkört tudjon megteremteni a hozzá forduló diák(ok) és részére. Ha csak a nevelői szobában lesz elérhető – pláne ha nem egyedül használja az adott időpontban – akkor nehezen épül ki a bizalom közte és a kollégiumban lakók között. Nevelőjük már van. És minden bizonnyal jó is a viszonyuk. Hogyan is várhatjuk el, hogy megértse, én valami más vagyok, más szolgáltatásokkal, más eszközökkel, ha ugyanott, ugyanúgy, vagyok elérhető, mint a nevelője. Tisztában vagyok azzal, hogy sok helyen nem megoldható az önálló helyiség. Akkor keressünk az épületben más szegletet, zugot vagy egyértelmű legyen, hogy a nevelői szoba ekkor és ekkor a szociális munkás fogadóórájában csak és kizárólag az övé és a hozzá fordulóké. Senki másé. (És nem is nyitnak be.) Például kiakasztható tábla jelzi, ha van valaki nála, tehát, hogy „foglalt”, senki ne kopogjon. ☺

További helyszínek:

- Folyosó
- Aula
- Bejárat – porta
- Közösségi helyiségek (klubszoba például)
- Könyvtár
- És így tovább...

Nem tagadom sok kreativitás szükséges. És persze alapos helyismeret, az épület adottságainak feltérképezése és használata!

A külső helyszínekről nem írok hosszan. Gyakorlatilag bármi lehet. A kollégium udvara, sportpályája. A Városi Művelődési Ház, a Könyvtár, Mozi, Múzeum, gyakorlatilag bármilyen intézmény, létesítmény, ami valamilyen külső program (egyéni – csoportos – közösségi) helyszíne, házigazdája, befogadója.

6. A szociális munka szakmai partnerei a kollégium kapcsán

Kikkel is dolgozzunk együtt? Kik a szakmai, stratégiai partnereink?

Röviden és egyszerűen – mivel nagyon könnyű megválaszolni – mindenkivel, aki hivatalból, szakmáját tekintve találkozhat a gyermekkel és/vagy családjával. A szociális munka célja a kollégiumban és a szociális munka tartalma és módszerei a kollégiumban címet viselő alfejezetekben már futólag sorra vettem a lehetséges partnereket. A teljesség igénye nélkül ők az alábbiak:

- Kollégiumigazgató
- Nevelő
- Kollégiumi Bizottság tagjai
- Szülői szervezet (Ha létezik az adott intézmény kapcsán.)
- Iskolapszichológus (amennyiben külön is (helyileg is) tart fogadóórát a kollégiumban)
- Gyermekjóléti Szolgálat, Gyermekjóléti Központ szakembere. (Külön pikantéria, hogy helyzetünknel fogva gyakorlatilag a munkatársunk)
- Házi orvos, házi gyermekorvos (Lakhely szerint nem oda tartozik a diák, de élethelyzet szerint igen!)
- Védőnői hálózat
- Egyházi személy
- Amennyiben a szakellátásból „érkezik” fiatal, akkor az ő nevelője, segítője, továbbá gyámja, gyámi tanácsadója
- Egyéb, az adott kollégiummal kapcsolatban álló (szak)ember. De nem feltétlen szakember. Jártam több kollégiumban, ahol a kulcsszemély a portás néni/bácsi (már ha egyáltalán néni/bácsi volt az életkoránál fogva), szóval a portás volt az egyik legfontosabb kulcsszemély!

Ők mindannyian szakmai partnereink. Az igazgatótól a portásig. Aki diákkal, szülőjével, családjával kerül érintkezésbe (bármilyen minőségben) a kollégium keretein belül, és kívül azok mindannyian stratégiai szakmai partnereink és egyben célcsoportunk is. Néhány egyszerű fogalom és feladat ezzel kapcsolatban: **érzékenyítés – eltérő megközelítés – partnerség – szociális tudás – kölcsönös információ és tudásmegosztás – nézőpontváltás – komplexitás – közvetítés – kapcsolat – facilitáció – együttműködés közös célok mentén és még folytathatnám.** Ezek azok a fogalmak, melyen mentén a kollégiumban dolgozó szociális munkásnak feladata a partneri együttműködés a különféle (szak)emberekkel. A fogalmak felsorolása, nyilván még hosszan folytatható. Javaslom, éljetek is a lehetőséggel és keressétek meg, soroljátok fel a ti konkrét szakmai partnereiteket!

VI. Egy Iskolai szociális munkás válaszelevele

Mint azt a bevezetőben említettem a felhívásomra egy, azaz egyetlenegy válasz érkezett. Ez viszont olyan plasztikus, szakmailag, emberileg megalapozott, hiteles, és nem utolsó sorban rendkívül hasznos információkat tartalmaz, hogy az írója beleegyezésével teljes terjedelmében idemácsolom! **Nagy – nagy köszönettel tartozom az egyetlenegy választ író kollégának! Köszönöm szépen!**

Kedves Zsolt!

Igyekszem felelni a feltett, kollégiumokkal kapcsolatos kérdésekre, csak sokkal több egyediség lehetőségét rejt egy kollégium, mint a többi oktatási intézmény, ezért kénytelen vagyok bevezetőt és néhány egyedi problémát felvetni.

Az általunk ellátott budapesti kerületben ez az egyetlen kollégium, mely ráadásul kifejezetten lánykollégium. Az intézményben egyedi tehetséggondozó program működik, ami önmagában is figyelemreméltó. Munkacsoportokban dolgoznak, ahol délutáni foglalkozások keretében egy-egy tanár fakultatív programokat biztosít szakkör jellegűen. Nagyon sok prevenciós területet felölelnek. Önismeret, meditáció, relaxáció, mindennapos sport, irodalmi és kulturális terület, ökológia és természettudatosság, kertgondozás, logikai fejlesztés stb. Ezen kívül rendszeresen előadókat és alapítványokat hívnak meg egy-egy fontosabb kérdésben való elmélyedésre. Pl. Kék Pont Vitaszínház, a Magyar Kultúra Napján kiállítás, Holocaust megemlékezés kapcsán egy akkor élt ember meghívása stb.

Kérdésként jelentkezik, hogy:

- *A kollégiumban a bentlakók nagyobb része nagykorú (kb. 120-ból / 95). Természetesen nem húzok határt, nem csukok be ajtót az életkor miatt, de a munkanaplóba nem tudom felvinni.*
- *Problémát jelent továbbá, hogy a kollégiumban igazán 6-7 óra felé indul be a közösségi élet, a diákok nagy része akkor ér be. Az én ügyeitem 16-19 óráig tart, így is tovább vagyok ebben az intézményben, mint bárhol máshol.*
- *Nehézséget jelent, hogy amíg a többi intézményeknél van összehasonlítási alap, itt nincs, mivel ez az egyetlen a kerületben.*
- *Kérdés volt számomra az is, illetve számunkra, hogy ezek a gyerekek a saját oktatási intézményükben már egyszer megkapják a szociális segítő szolgáltatást.*
- *Ugyancsak gond, hogy a kollégiumban lakók egyike sem kerületi lakos, így a kerületi gyermekvédelmi szolgáltatásokba nem tudom őket delegálni. A kerületi támogatásokat nem tudom számukra megajánlani.*

Elöljáróba körülbelül ennyi. Egyébként sokkal oldottabb és jobb a viszonyom a kollégium nevelőivel, a diákok közül többel találkoztam, szinte mindenki ismer már arcról. Több diákkal beszélgettem, mint bármely más intézményben. A nevelők munkája viszont nagy átfedést mutat az enyémmel. Az elmúlt időszak hozadékának tekintem, hogy a kollégiumi ellátás, mint megoldás egy adott problémákra, sokkal jobban bekerült a köztudatba. Ennek a megoldásnak előnye lenne, hogy az iskolai szociális

segítő, aki jelen van a kollégium életében, jobban rálát arra, hogy mennyiben járul hozzá a családi probléma megoldásához a kollégiumi ellátás az adott szituációban.

És akkor a feltett kérdések:

- 1. Célcsoportomba tartoznak a kollégium lakói, körülbelül 120 lány 14-22 év között, az ország különböző területeiről. Valamint az intézmény dolgozói, nevelői.*
- 2. Heti 3 órát töltök a kollégiumban. (Összesen a kerületben 7 intézményem, 9 tagintézménnyel van. Összesen 2650 gyerek)*
- 3. Az eseti felkérésektől függ, mennyi külön felkészülési időt igényel a kollégium. Az elmúlt időszak tapasztalata az, hogy körülbelül átlag heti +1 órát. Van, hogy fél napot levelezek, keresgélek, de van olyan hét, hogy nincs teendőm.*
- 4. A kollégium, különböző területein vagyok jelen. A fogadóban, az aulában, a „belső portán”, a tanáriban, klubszobában, rendezvényteremben... Ha üres járat van, akkor az aulában, ahol elmennek mellettem a lányok.*
- 5. Eddigi tapasztalatom alapján együttműködés a gyermekjóléti szolgálat álláskeresési és pályaorientációs tanácsadójával, a gyermekek átmeneti otthonával, a Vakok és Gyengénlátók országos Szövetségével, és egy VEKOP-os pályázat kapcsán a megváltozott munkaképességűek oktatásával foglalkozó project vezetőjével volt.*
- 6. Kapcsolattartás a nevelőkkel. Ők delegálják hozzám a gyerekeket, akikkel beszélgetek, közös tevékenységet végzek, ha kell, megerősítem őket. Bekapcsolódom az intézmény programjába, (pl. Mikulás este az összes szobát végigjártam a Mikulással). A nevelő szociális ügyekkel kapcsolatos kérdéseinek járok utána. Milyen támogatást kaphatna a család, van-e lehetőség erre-arra. Nevelő is kért támogatást nehéz döntési helyzetben. Illetve volt már a nevelők saját életével kapcsolatos megkeresés is. DÖK munkájának támogatására is szükség volt.*
- 7. Igyekszem, ha csak lehet aktívan jelen lenni. Ez még a bizalom kiépítésének a szakasza. Segítő beszélgetésekben meghallgatással, a nevelőkkel összhangban maradván, tanácsadással, és a helyzet hozta lehetőségek módszerével történik.*
- 8. Csak erről a kollégiumról tudok természetesen nyilatkozni. A nevelők nagyon lelkiismeretes munkát végeznek, nagyon kevés támogatással. Jó volna, ha valahogy be tudnánk csatlakoztatni őket olyan támogatási rendszerbe, ahol ők is részesedhetnének tárgyi eszközök támogatásában például. A szociális segítő a már meglévő prevenciós éves terv programjába tudna bekapcsolódni a saját témáival.*
- 9. A jelenleg megvalósult szakmai tevékenység teljesen jó. Azok a nevelők, akik felfogják ennek a jelentőségét, azok jelzik, ha valamelyik diáknak segítségre lenne szüksége. A többi nevelőtől is megkérdezem, hogy mi újság, minden rendben van-e, de ha nem jelez, akkor nem tudok többet tenni. A diák, ha akar, megtalál, amikor kint ülök az aulában.*

Remélem válaszaimmal segíthettek a munkában!

H. Herman Annamária

Óvodai és iskolai szociális segítő

VII. Zárszó

Zárszó ugyan, de szeretném nyitva hagyni a lehetőséget a szakmai párbeszédre, tapasztalat megosztásra, együttgondolkodásra.

Az eddig leírtak alapján belátom, nem könnyű a szociális munka a kollégiumban! Én mégis biztatnálak, kedves kolléga, hogy szentelj figyelmet a kollégiumoknak. Ha a középiskolás korosztállyal foglalkozol, előbb – utóbb előkerül ez a speciális élethelyzet és intézmény, intézményrendszer. Benne számos kihívással és egyben lehetőséggel is. Lehet az is, hogy a középiskolához, annak eléréséhez, bevonásához a kollégiumon át vezet az út! Vagy fordítva! Recept nincs! Én, itt, a magam szerény eszközeivel megpróbáltam néhány, általam fontosnak tartott kérdést feltenni és azokat szakmai - emberi nézőpontból megválaszolni. Ezek az én válaszaim. Lehet neked számos más elképzelésed, válaszod, módszered lesz. Őszintén kívánom, hogy így legyen.

Mint köztudott az óvodai – iskola szociális munka országos kiterjesztése 2018. 09. 01 – én indult. Ugyanakkor iskolai szociális munka már 20 – 25 évvel ezelőtt is létezett. Elég csak a „Pécsi modellre” vagy éppen a „Ferencvárosi modellre” gondolni. Tehát vannak tapasztalatok. Léteznek jó gyakorlatok. Rendelkezésre áll szakirodalom. És adott a lehetőség!

A lehetőség arra, hogy visszatérjünk az alapokhoz, a kezdetekhez. Az önkéntesség elvén nyugvó, segítő, támogató szociális munkához a gyermekvédelemben. Őszintén kívánom magunknak, hogy visszataláljunk a szociális munka alapértékeihez és a manapság tapasztalható kontrolláló, fegyelmező, dokumentáló, hivatali és hivatalos dimenzióból megtaláljuk a kiutat az elfogadó, empatikus, ösztönző támogatáshoz, segítségnyújtáshoz.

Tudom, ismerem, hogy számos földrajzi területen betöltetlen állások zöme létezik. Máshol a nagyarányú fluktuáció okoz súlyos problémákat. A szakmánk, és ezen belül az óvodai iskolai szociális munka presztízsről és más humán területek (oktatás, egészségügy) általi elfogadásáról, együtt(NEM) működéséről nem is beszélve. Én mégis hiszek abban, hogy professzionális szakmai munkával sikeres lehet, mind a hivatásunk egésze, mind annak egy része, szelete, az óvodai – iskolai szociális munka!

Ehhez kívánok nektek sikereket, eredményeket!

Budapest, 2019. 03. 05.

Vajda Zsolt

Szociális munkás

VIII. Ajánlott irodalom

Kedves kollégák!

Az iskolai szociális munka témakörben számtalan, jobbnál jobb, hasznos, kiváló írás, tanulmány, riport, sőt videó elérhető a könyvtárakban és a neten! Ajánlom szíves figyelmetekbe az internet adta lehetőségeket. A Google a barátod! ☺ Azért ne feledd: Csak ellenőrzött forrásból!

De szerencsénkre van egy szakmai folyóirat, ami megtette a keresést helyettünk!

A szakmai folyóirat elérhetősége:

<http://parbeszed.lib.unideb.hu/>

A párbeszéd című folyóirat Vol. 5 (2018) No. 3 száma az iskolai szociális munkáról szól.

<http://parbeszed.lib.unideb.hu/megjelent/index/124>

Ajánlom szíves figyelmetekbe!

Benne, a szerkesztőknek hála, egy olyan tudástár, 1992 – től datálva, mely az iskolai szociális munka hazai repertóriuma!

Véleményem szerint, minden óvodai – iskolai szociális munkásnak hasznára válik, ha kezdetben átnézi a repertóriumot, ismerkedik vele, majd bele - beleolvas, később alaposan el is olvassa az abból kiválasztott szakirodalmakat, birtokba veszi a bennük rejlő felhalmozott tudást!

Nincs mit hozzáfűznöm, csak ajánlani tudom:

<http://parbeszed.lib.unideb.hu/megjelent/html/5bbcb8100ef93>

Olvassátok és olvassatok! Papír alapon és digitálisan egyaránt! ☺